

rudaí beo

Cén fáth a bhfuil an bhitheagsúlacht tábhachtach: taighde agus líonta bia

Súil thapa ar an gceacht

Tabhair a n-iniúchadh bithéagsúlachta ar ais do gach grúpa agus tosaigh le plé gearr ar na háiteanna ba shaibhre, dar leo. Múin na téarmaí bithéagsúlacht, pailneoir agus líon bia i línte gearra ar an gclár. Ansin déanann na grúpaí taighde ar Chártaí B agus C agus ar chárta amháin eile dá rogha féin, ag nascadh gach fíric lena n-iniúchadh. Tarraingíonn na daltaí sceitse de líon bia thailte na scoile ar pháipéar gan línte agus breacann siad ceithre nóta fianaise ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe. Críochnaigh trí smaointe gnímh a bhailiú le chéile faoi na ceannteidil bláthanna/bia, foscadh agus níos lú cur isteach, don chéad chéim eile den tionscadal.

Cuspóirí foghlama

- A mhíniú cén fáth a bhfuil an bhitheagsúlacht tábhachtach, ag baint úsáide as fianaise ón iniúchadh agus ón taighde
- Cur síos a dhéanamh ar fhadhb bithéagsúlachta amháin in Éirinn agus ar an nasc atá aici leis an mBitheolaíocht
- Sceitse de líon bia thailte na scoile a tharraingt chun idirspleáchas a léiriú

Roimh an gcloigín: ullmhúchán

Priontáil sraith iomlán amháin de chártaí taighde A–E do gach grúpa roimh an gceacht. Bíodh bileoga iniúchta gach grúpa réidh agat le tabhairt ar ais, chomh maith le liosta cúltaca ranga de rudaí beo agus d'áiteanna ar an gclár, nach dtógfaidh ach nóiméad amháin le scríobh. Páipéar gan línte do na sceitsí de na líonta bia; leathanaigh na Dialainne Imscrúdaithe leagtha amach.

Ábhair

Mír	Líon	In aghaidh	Foinse	Rogha eile ar chostas íseal
bileoga iniúchta bithéagsúlachta ó níos luaithe sa tionscadal seo	1	grúpa	seomra ranga	liosta ranga ar an gclár de na rudaí beo agus de na háiteanna a taifeadadh i gCuid 1
cártaí taighde (Cén fáth a bhfuil an bhitheagsúlacht tábhachtach; Pailneoirí in Éirinn; Plean Uile-Éireann um Pailneoirí; An Bhitheolaíocht agus éiceachórais; Ó fhíricí go gníomh)	1	grúpa	ábhar inphriontáilte curtha ar fáil	sraith ranga amháin a úsáidtear mar stáisiúin uainíochta do Chártaí B agus C agus do chárta rogha
leathanach na Dialainne Imscrúdaithe	1	dalta	seomra ranga	páipéar gan línte, agus na ceithre leid ar gá iad a thaifeadadh á léamh os ard ón gclár
páipéar gan línte don sceitse den líon bia	1	dalta	seomra ranga	tarraing an sceitse díreach ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe má tá spás ann
pinn luaidhe agus pinn luaidhe daite	1	dalta	seomra ranga	peann luaidhe gan pinn daite
nótaí greamaitheacha nó páipéar garbh do nótaí taighde	5	grúpa	seomra ranga	leathanach garbh amháin á roinnt ag gach grúpa

Pointe faire sábháilteachta

Ceacht taighde istigh; níl aon ghuais lasmuigh ná aon ghuais ó uirlisí i gceist. Gnáthchúram an tseomra ranga amháin. Má tá aon samplaí ó Chuid 1 a bhfuil go leor pailine iontu fós ar na bileoga iniúchta, níor cheart do dhaltaí a bhfuil fiabhras léana orthu blúirí plandaí a láimhseáil, agus ba cheart dóibh a lámha a ní tar éis slachtú.

Céimeanna teagaisc

- **Ag tosú:** Tabhair na bileoga iniúchta ar ais. Ná cuir ach dhá cheist thapa, lámha suas: cén áit ar aimsíomar an líon is mó cineálacha, agus cén áit nach raibh mórán ar bith. Má tá iniúchadh ar iarraidh, cuir an grúpa sin i bpéire le grúpa eile nó dírígh iad ar an liosta cúltaca ar an gclár, agus fág le feiceáil é ar feadh an cheachta ar fad.
- **Cén fáth a bhfuil ár n-iniúchadh tábhachtach:** Smaoinigh–Péireáil–Roinn ar feadh nóiméid amháin, agus a n-iniúchadh féin mar fhianaise acu. Tarraing amach an chodarsnacht idir áiteanna saibhre agus talamh lom, agus go bhfuil gnáthphéisteanna, damháin alla agus beacha san áireamh freisin. Scríobh trí fhrása láidre ó na daltaí ar an gclár le húsáid arís sa taighde.
- **Bithéagsúlacht, pailneoirí agus líonta bia:** Múin na trí théarma ceann ar cheann leis na línte gearra do na daltaí; ná luaigh an Bhitheolaíocht ach go héadrom, mar ainm réimse amháin. Fág an líne dheireanach ar an scáileán mar chogar nó mar smaoineamh os ard. Ná glaoigh ar dhalta gan rabhadh chun freagra ceart a fháil roimh na cártaí.
- **Taighde a dhéanamh ar an bhfadhb:** Déan samhaltú beo ar Chárta C ar feadh dhá nóiméad: fíric amháin, nasc amháin leis an iniúchadh, smaoineamh gnímh amháin. Ansin déanann gach grúpa sraitheanna iomlána de thrí nóta ar Chártaí B agus C, agus ina dhiaidh sin líne níos éadroime a bhfuil réalta léi, mar aon le nasc leis an iniúchadh, ar cheann amháin de A, D nó E. Siúil timpeall ag cur na ceiste ‘Cén líne san iniúchadh a fhreagraíonn don fhíric sin?’
- **Líon bia ár dtailte:** Déan samhaltú ar an gclár ar líon bia beag bídeach de thailte scoile in Éirinn (grian → féar/caisearbhán → bolb nó seilide → spideog), ag rá go ndíríonn an tsaighead ar an ainmhí a itheann. Stad den samhaltú tar éis dhá nóiméad ionas go gcríochnóidh gach páiste roinnt céimeanna nasctha ar pháipéar gan línte, ag baint úsáide as na speicis ina n-iniúchadh féin.
- **An méid a fuaireamar amach a thaifeadadh:** Ainmnigh os ard na ceithre rud nach mór a thaifeadadh: fíric ina bhfocail féin, nasc leis an iniúchadh, abairt faoi phailneoirí nó faoin líon bia, smaoineamh gnímh. Coinnigh an líon bia ar pháipéar gan línte leis an dialann; ná hiarr orthu leagan amach an chláir a tharraingt arís. Ná tairg tosaithe abairte ach amháin má théann scríbhneoirí i bhfostú.
- **Príomhfhíricí a roinnt dár ngníomh:** Ná tabhair cuireadh ach do thrí nó do cheithre ghrúpa fíric–nasc–gníomh a roinnt i 30 soicind. Ansin bailigh frásaí gnímh ón rang ar fad faoi na ceanteidil ar an gclár bláthanna/bia, foscadh agus níos lú cur isteach, ionas go gcuirfidh fiú na grúpaí ciúine focal amháin leis.

Cad ba cheart a bheith le feiceáil

Ba cheart do na grúpaí meath na bpailneoirí nó ngníomhartha an Phlean Uile-Éireann um Pailneoirí a nascadh le torthaí ina n-iniúchadh faoi áiteanna gan mórán bláthanna nó faoi fhálta sceach saibhre. Tosaíonn na líonta bia leis an ngrian nó le plandaí, díríonn na saighde ar an ainmhí a itheann, agus bíonn trí chéim nasctha ar a laghad iontu. Má tá líon bia aisteach ann agus na saighde ar an mbealach contráilte, is gnách gur mearbhall faoi threo na seilge is cúis leis: athluaigh go dtéann an fuinneamh isteach san ainmhí a itheann.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- Ní chiallaíonn bithéagsúlacht ach ainmhithe annamha nó coimhthíocha, mar sin níl péisteanna, damháin alla, nóiníní ná beacha san áireamh. Dírigh a n-aird ar ais ar a mbileoga iniúchta agus ar na gnáthspeicis atá liostaithe orthu. Dearbhaigh gurbh í éagsúlacht na ngnáthrudáí beo a d'fhág gur mhothaigh roinnt áiteanna níos saibhre ná áiteanna eile.
- Taispeánann saighde an líon bia cé atá ag fiach i dtreo na creiche. Lean an líon bia samplach ar an gclár le do mhéar agus abair go ndíríonn an tsaighead ar an ainmhí a itheann, mar gurb ansin a théann an fuinneamh. Iarr orthu aon saighde atá droim ar ais ar a sceitse a iompú.
- Is féidir abairtí cóipeáilte a úsáid mar nótaí taighde gan aon nasc leis an méid a fuaireamar amuigh. Spreag iad agus tú ag siúl timpeall: iarr orthu an líne ar a n-iniúchadh nó ar liosta an ranga a fhreagraíonn don fhíric sin a thaispeáint, agus a rá cé acu áit shaibhir nó áit bhocht a gcabhraíonn an gníomh léi.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Tairg peann daite chun béim a chur ar fhocail, agus na tosaithe abairte 'Fíric amháin is ea... Baineann sí lenár n-iniúchadh mar... Tugann sí le fios go bhféadfaimis...' do Chártaí B agus C; cuir an liosta cúltaca ar an gclár ar fáil dóibh freisin má tá easpa ábhair ina n-iniúchadh. • Glac le líon bia trí chéim ina n-úsáidtear gnáthspeicis ó thailte na scoile atá marcáilte acu (spideog, seilide, seangán), le comhartha ceiste in aice le buillí faoi thuairim.	• Má bhíonn nóiméid fágtha, cuireann siad na fíricí a bhfuil réalta leo in ord agus tugann siad údar le cé acu ba cheart a bheith mar bhunús le gníomh an ranga. • Cuireann siad abairt ó bhéal 'Dá n-imeodh na bláthanna, ansin...' leis, in aice lena líon bia.	• Ar an gcárta rogha, cuireann siad réalta leis an líne is fearr a oireann d'áit bhocht ina n-iniúchadh agus áitíonn siad cén fáth ar cheart don ghníomh sin a bheith ar bharr an ghearrliosta. • Leathnaíonn siad an líon bia le cosán ar leith do dhianscaoilteoirí (duilleoga marbha → míol críonna → spideog) gan é a mheascadh le hainmhithe a itheann duilleoga beo.

Nasc trasna an churaclaim

Nascann sé leis an Tíreolaíocht (an timpeallacht áitiúil) agus le cúram áite san OSPS: meath na bpailneoirí in Éirinn agus an Plean Uile-Éireann um Pailneoirí mar fhianaise fhíor ar fud an oileáin.